

כא

הִנֵּה אָנֹכִי נֹגֵף אֶת כָּל גְּבוּלְךָ בַּצְפֹּרְדָּעִים (י, כ)

"אמר להן הקב"ה לנביאים: מה אתם סבורים, אם אין אתם הולכים בשליחותי, וכי אין לי שליח?!... אני עושה שליחותי אפילו על ידי נחש, אפילו על ידי עקרב, ואפילו על ידי צפרדע. תדע לך... אילולי הצפרדע – היאך היה פורע מן המצרים?!" (שמות רבה פ"י, א)

דברי המדרש דורשים ביאור: הרי הצפרדע היתה רק אחת מעשר המכות, לא הראשונה או הקשה שבהן, ואף לא זו שהביאה לידי יציאת מצרים בפועל; כיצד ניתן איפוא לומר "אילולי הצפרדע היאך היה פורע מן המצרים"?!?

ויש לבאר, שאמנם מבחינה חיצונית מכת הצפרדע לא היתה בולטת במיוחד, אך מבחינת משמעותה הפנימית ביטאה דוקא מכה זו את עיקר הפירעון מן המצרים:

מטרתן של מכות מצרים לא היתה לשם עונש בלבד, אלא כדי לשבור את ה"קליפה" המצרית, ולגלות את כוחו של הקב"ה במצרים עצמה ("וידעו מצרים כי אני ה'")⁷¹; שבירה זו התבצעה דוקא על-ידי מכת הצפרדע.

ביאור הדברים:

ביסודה של ה"קליפה" המצרית עמדה הטענה שהקיום של מצרים הוא עצמאי ואינו תלוי בקב"ה. המצרים לא התכחשו בהכרח לעצם קיומו של הקב"ה; הם טענו שהם אינם זקוקים לו. (כיון שבמצרים לא היו זקוקים לגשמים הבאים מלמעלה, אלא היאור סיפק להם את כל צרכיהם – הרי שהדבר הביא אותם להרגיש עצמאיים, ולטעון שאין להם צורך בקשר עם גורם עליון). והדבר גם מתבטא בדבריו של פרעה⁷²: "לי יאורי ואני עשיתיני" – אני עשיתי את עצמי, ואינני זקוק לגורם עליון כלשהו כדי להתקיים.

71. לעיל פסוק ה. וראה באריכות בדברי אברבנאל, לעיל פסוק יד ואילך.

72. יחזקאל כט, ג. וראה שם פסוק ט (הפטרת פרשתנו).

מבין כל בעלי החיים שבעולם, דוקא הצפרדע היא המסמלת את טענתם של המצרים:

שאר בעלי החיים שבעולם – קיומם הוא בעל משמעות עבור העולם והאדם: יש מהם שמביאים לו תועלת, ויש מהם שמזיקים לו. ניתן איפוא לראות בגלוי את העובדה שקיומם הוא אמצעי למטרה עליונה יותר⁷³, כמאמר חז"ל: "כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא ברא דבר אחד לבטלה"⁷⁴.

הצפרדע, לעומת זאת, נראית כחסרת משמעות לחלוטין עבור העולם שסביבה: היא אינה מביאה כל תועלת גלויה, אך גם אינה מזיקה לאיש. יש מקום, איפוא, לטענה שאין לצפרדע כל תכלית ואין בה כל משמעות מעבר לעצם קיומה, ומכאן שקיומה של הצפרדע הוא עצמאי ובלתי-תלוי – בדיוק כטענתם של המצרים.

זוהי איפוא משמעותה של מכת צפרדע: דוקא ברייה קלה זו, שלכאורה אין לה כל תכלית מעבר לעצם קיומה – הלכה בשליחותו של הקב"ה להיפרע מן המצרים, וגילתה בכך שאף היא לא נועדה אלא למלא את תפקידה בשירותו של הקב"ה; בכך שברה מכת הצפרדע את ה"קליפה" המצרית, שטענה לקיום עצמאי שאינו תלוי בקב"ה, וכך ידעו המצרים "כי אני ה'".

(לקוטי שיחות חכ"א ע' 38 ואילך)

73. כי גם בעלי החיים המזיקים יש להם תפקיד ותועלת בבריאה – הם באים להעניש את הרשעים, וכיוצא בזה.

74. שבת עז. ב. וראה אבות ספ"ו: "כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו".